

Govor Lenarta Riharja

Pred dva tisoč leti, ko je v smrt omahnilo izmučeno telo, se je tempeljsko zagrinjalo pretrgalo na dvoje in sonce za nekaj ur ni več moglo predreti teme. Vendar večina človeštva tega dogajanja ni zaznala. Tudi tisti, ki so ga, so slej ko prej ustaljeno delali in počivali, si pomagali in se prerivali. Rojevali in umirali.

Tako nas ne sme čuditi, da slovenski svet pred tednom dni ni vstal in onemel. Celo če bi se zavedal, kakšnega človeka z gospodom Justinom izgublja, bi smrt in življenje nadaljevala svoj *prečuden dvoboj*.

Ta lok, razpet med vsakdan in onostranstvo, je sicer neizprosni, a ne izničuje razlik med velikim in malim, med dobrim in slabim, med bolj in manj usodnim. Ob smrti Justina Stanovnika se je oglasil pisatelj in akademik, ki je uglašen na duhovno bogastvo pokojnega in opremljen z najfinejšimi notranjimi seizmografi; zaprepaščen je izrazil občutek, da ta smrt pomeni konec neke slovenske dobe.

Predstavnikov daljne Slovenije spred vojne skorajda ni več. V brezna jih je velika večina omahnila že pred davnimi desetletji. Njim in njihovem vrednostnemu obnebu, ki je obenem temelj slovenske in evropske prihodnosti, je pokojni Justin posvetil vsa svoja leta.

Pred tiranskim časom se je zavaroval z notranjim eksilom; z branjem in motrenjem vsega, kar je obljubljal razložiti pojav, ki je cele narode zagnal iz zgodovine in civilizacije. Tako je s štirimi desetletji študija za seboj dočakal samostojno Slovenijo.

Nakopičena modrost je v novih okoliščinah z največjo natančnostjo utirila Novo Slovensko zavezo, iz te modrosti so nastajali epohalni teksti, iz te modrosti so se drug za drugim rojevali bogati zvezki Zaveze.

Spominjam se, kako je naubranljivo pritegnil – morda pred dvajsetimi leti – v Kočevskem Rogu, ko je v presunljivem sobesedilu vzporejal preproste besede predsmrtne stiske: »Žejen sem«, ki so se nekoč slišale s križa in »Zebe me«, ki jih je slišal roški gozd. Neverjetno, kako je vedno znova znal približati trpljenje in naglašati njegov pomen. Nikoli banalno, nikoli patetično.

Prav tako domala nikoli ni uporabljal besed, ki bi jim lahko rekli pobožne, tudi ni navajal take literature, a komaj bi za kakega človeka lahko rekli, da izhaja bolj kot Justin iz same sredice evangeljskih sporočil. Tako je z nespodmakljivim občutkom za pravičnost že od začetka navajal k usmiljenju in sočutju. Osrednja njegova skrb sploh je bila, da bi postali boljši ljudje. Da bi iz približevanja trpljenju ter iz razumetja vrtincev, ki so zajeli vojne in povojne generacije, prišli k sebi, se ovedli, kje smo, s čim razpolagamo, stopili v skupni svet prebujenosti in postali boljši ljudje.

Da bi nam bilo to čim lažje, je svoj *duh izčrpaval* z raziskovanjem boljše vizma, zgodovinskih zagonetk od revolucije do samostojnosti, razkrinkal navideznost in perfidnost projekta, ki se mu reče sestop z oblasti, z izrazom totalitarna poškodovanost postavil diagnozo slovenski tranzicijski regresiji ... Z največjo skrbjo je celil ranjen jezik, branil od zmeraj veljaven seštevek dva plus dva, odkrival ozadja spretno lansiranih besed, kot so »revanšizem«, »politizacija pobojev«, »ne razdvajajmo«, »ne glejmo nazaj«, »ne delajmo novih krivic« ... Kdor je pozorno bral njegova besedila, je videl, da je že davno opozarjal tudi na nevarnost besed »nestrpnost« in »sovražni govor«.

Pokojnega Justina je na poseben način fasciniral apostol Pavel s tem, da kar iznenada opozori: pa hvaležni bodite!

Vi, dragi gospod Justin, ste svojo hvaležnost neštetokrat izkazali. Zdaj je vrsta na nas. Hvala za vaš zgled, hvala za vaše pričevanje, za vašo premočrtnost, za vaš plemenit značaj, hvala za vašo modrost, znanje, razgledanost, hvala, da ste nam razkrili toliko poglobljenih misli, toliko imenitnih avtorjev, hvala za vašo iskrevost in humor, hvala za gostoljubje in neštete pogovore, hvala za vaše prijateljstvo in hvala za vaše zaupanje! Zaupanje in ponižnost, da ste si izbrali nevrednega naslednika.

Ko ste pred šestimi leti odložili uredniško delo, je izšlo še 24 številk Zaveze in nikoli, nikoli se niste z najmanjšim namigom obregnili ob nič. Z brezmejnim zaupanjem in hvaležnostjo ste izražali podporo.

Dragi gospod Justin, ne pozabite na nas, na Slovenijo in Evropo, ki ste jima posvečali toliko skrbi in ki stopata v negotovo prihodnost!

Večni Sokolar, večno Središče, ki ste nam ga po pesniku Yeatsu tolikokrat približevali, pa naj vam v družbi vaših prijateljev, slovenskih mučencev, nakloni brezmejno zadoščenje!